

Ētika mūsdienu parlamentāriskā

Ethics in Contemporary Parliamentarism

- Aktuālie jautājumi
- Actualities

Jānis Vucāns

How to balance freedom of speech with responsibility and the protection of other persons from offense?

Kā līdzsvarot vārda brīvību ar atbildību par pausto viedokli un citu personu aizsardzību no viņu aizskaršanas?

- Līdzsvarot vārda brīvību ar atbildību parlamenta deputāta darbā ir visai sarežģīti, bet tas ir būtiski kvalitatīvai demokrātijas normu ievērošanas nodrošināšanai. Deputātam ir plašas tiesības brīvi izteikties, īpaši parlamentāro debašu laikā, taču šīs tiesības nav absolūtas — tās ir saistītas ar pienākumu cienīt citus un neizmantojot savu parlamenta deputātam doto platformu, lai kādam kaitētu.
- Īsumā — līdzsvars rodas tad, kad deputāts izmanto savu vārda brīvību mērķtiecīgi, balstoties faktos un respektā pret citiem, vienlaikus apzinoties savas ietekmes spēku.
- Balancing freedom of speech with responsibility in the work of a member of parliament is quite difficult, but it is essential for ensuring high-quality observance of democratic norms. A member of parliament has a broad right to express himself freely, especially during parliamentary debates, but this right is not absolute - it is related to the obligation to respect others and not to use the platform given to a member of parliament to harm anyone.
- In short - balance arises when a member of parliament uses his freedom of speech purposefully, based on facts and respect for others, while being aware of the power of his influence.

How to balance freedom of speech with responsibility and the protection of other persons from offense?

Kā līdzsvarot vārda brīvību ar atbildību par pausto viedokli un citu personu aizsardzību no viņu aizskaršanas?

- Deputāta darbā, pirmkārt, būtu jāapzinās, ka vārda brīvība kalpo sabiedrības interesēm, nevis personīgai pašizpaušmei bez robežām. Kritika, pat asa, ir pieļaujama, ja tā balstās faktos un attiecas uz rīcību vai politiku, nevis uz personīgiem apvainojumiem vai nepamatotiem apgalvojumiem. Tas nozīmē skaidri nodalīt argumentētu viedokli no aizskarošas retorikas.
- Otrkārt, nozīmīga ir juridiskā un ētiskā atbildība. Pat ja parlamentā pastāv imunitāte par izteikumiem, sabiedriskajā telpā deputāts var saskarties ar reputācijas sekām vai pat juridisku atbildību, ja izplata nepatiesu informāciju vai aizskar personas godu un cieņu. Tāpēc pirms publiskiem izteikumiem ir svarīgi pārbaudīt faktus un izvērtēt formulējumu.
- In the work of a member of parliament, first of all, one should be aware that freedom of speech serves the public interest, not personal self-expression without limits. Criticism, even harsh, is permissible if it is based on facts and concerns actions or policies, and not on personal insults or unfounded allegations. This means clearly distinguishing a reasoned opinion from offensive rhetoric.
- Secondly, legal and ethical responsibility is important. Even if there is immunity for statements in parliament, in the public sphere an MP may face reputational consequences or even legal liability if he spreads false information or offends the honor and dignity of a person. Therefore, it is important to check the facts and evaluate the wording before making public statements.

How to balance freedom of speech with responsibility and the protection of other persons from offense?

Kā līdzsvarot vārda brīvību ar atbildību par pausto viedokli un citu personu aizsardzību no viņu aizskaršanas?

- Treškārt, jāievēro profesionāla komunikācijas kultūra. Tas nozīmē izvairīties no naida runas, stereotipiem vai personiskiem uzbrukumiem, īpaši attiecībā uz mazāk aizsargātām grupām. Jāņem vērā, ka argumentācijas kvalitāte bieži vien ir pārliecinošāka un uz procesu vērotājiem atstāj ilgtspējīgāku iespaidu nekā emocionāla vai agresīva izteiksme.
- Ceturtkārt, palīdz skaidri iekšējie standarti — gan deputātu Ētikas kodekss, gan paša deputāta noteikti principi. Tie var kalpot kā “filtrs”, kas palīdz izvērtēt, vai konkrēts izteikums ir gan likumīgs, gan atbildīgs.
- Thirdly, a professional communication culture must be observed. This means avoiding hate speech, stereotypes or personal attacks, especially towards vulnerable groups. It should be taken into account that the quality of the argumentation is often more convincing and leaves a more lasting impression on the observers of the process than emotional or aggressive expression.
- Fourthly, clear internal standards help - both the Code of Ethics for Members and the principles set by the MP himself. They can serve as a “filter” that helps to assess whether a particular statement is both legal and responsible. And the ability to take responsibility for one’s words is very important. If the statement was thoughtless or offensive, a public apology and explanation of the situation can help maintain trust.

How to balance freedom of speech with responsibility and the protection of other persons from offense?

Kā līdzsvarot vārda brīvību ar atbildību par pausto viedokli un citu personu aizsardzību no viņu aizskaršanas?

- Un ļoti svarīga ir spēja uzņemties atbildību par saviem vārdiem. Ja izteikums ir bijis nepārdomāts vai aizskarošs, publiska atvainoššanās un situācijas skaidrojums var palīdzēt saglabāt uzticību.
- Tātad vēlreiz jāuzsver, ka līdzsvars rodas tad, kad deputāts izmanto savu vārda brīvību mērķtiecīgi, balstoties faktos un respektā pret citiem, vienlaikus apzinoties savas ietekmes spēku.
- And the ability to take responsibility for one's words is very important. If the statement was thoughtless or offensive, a public apology and explanation of the situation can help maintain trust.
- So, it must be emphasized again that balance arises when a member of parliament uses his or her freedom of speech purposefully, based on facts and respect for others, while at the same time being aware of the power of his or her influence.

Vai tie paši ētikas standarti, kas attiecas uz deputāta publisko darbību, būtu jāpiemēro arī viņa komunikācijai sociālajos medijos?

Should the same ethical standards that apply to a Member of Parliament's public activities be applied to their communication on social media?

- Jā — lielā mērā tie paši ētikas standarti būtu jāpiemēro arī deputāta komunikācijai sociālajos medijos, bet ar vienu būtisku niansi: sociālie mediji bieži pastiprina gan ietekmi, gan riskus.
- Deputāts arī tur paliek publiska persona. Liela daļa sabiedrības viņa ierakstus uztver nevis kā “privātu viedokli”, bet kā amatpersonas nostāju, pat ja tas rakstīts neformālā stilā. Tāpēc tie paši pamatprincipi — patiesums, cieņa, atbildība un izvairīšanās no aizskarošas vai maldinošas informācijas — joprojām ir spēkā. Tomēr sociālie mediji rada papildu izaicinājumus.
- Yes — to a large extent, the same ethical standards should apply to a member’s communication on social media, but with one important nuance: social media often amplifies both the influence and the risks.
- The member of parliament remains a public figure there too. A large part of the public perceives his posts not as a “private opinion” but as the position of an official, even if it is written in an informal style. Therefore, the same basic principles — truthfulness, respect, responsibility and avoiding offensive or misleading information — still apply. However, social media poses additional challenges.

Should the same ethical standards that apply to a Member of Parliament's public activities be applied to their communication on social media?

Vai tie paši ētikas standarti, kas attiecas uz deputāta publisko darbību, būtu jāpiemēro arī viņa komunikācijai sociālajos medijos?

- Pirmkārt, komunikācija tur ir ātrāka un impulsīvāka, kas palielina risku publicēt nepārbaudītu vai pārsteidzīgu viedokli.
- Otrkārt, algoritmi mēdz izcelt polarizējošu saturu, kas var kārdināt lietot asāku vai provokatīvāku retoriku, lai piesaistītu uzmanību. Tas ir brīdis, kur apzināta pašdisciplīna kļūst īpaši svarīga.
- Ir arī robežjautājums par privāto un publisko telpu. Teorētiski deputātam ir tiesības uz privātu dzīvi, bet praksē šī robeža sociālajos medijos ir ļoti šaura. Ja sociālo tīklu profils ir publiski pieejams vai tiek izmantots sabiedriskai komunikācijai, tad augsti ētikas standarti būtu jāievēro konsekventi.
- First, communication there is faster and more impulsive, which increases the risk of publishing unverified or hasty opinions.
- Second, algorithms tend to highlight polarizing content, which can tempt people to use sharper or more provocative rhetoric to attract attention. This is where conscious self-discipline becomes especially important.
- There is also the question of the boundary between private and public space. In theory, a member of parliament has the right to a private life, but in practice this boundary is very narrow on social media. If a social media profile is publicly accessible or used for public communication, then high ethical standards should be consistently observed.

Should the same ethical standards that apply to a Member of Parliament's public activities be applied to their communication on social media?

Vai tie paši ētikas standarti, kas attiecas uz deputāta publisko darbību, būtu jāpiemēro arī viņa komunikācijai sociālajos medijos?

- Vienlaikus tas nenozīmē, ka deputātam jāatsakās no personiska toņa vai autentiskuma. Drīzāk runa ir par to, kā izteikties: var būt kritisks, bet ne aizskarošs; var būt tiešs, bet ne maldinošs.
- Kopsavilkumā — jā, tie paši standarti attiecas arī uz sociālajiem medijiem, bet tur nepieciešama vēl lielākā mērā apzinīga un atbildīga attieksme par pausto viedokli, jo katrs izteikums var izplatīties ātri un radīt plašākas sekas nekā tradicionālajā komunikācijā.
- At the same time, this does not mean that a member of parliament should give up a personal tone or authenticity. Rather, it is about how to express themselves: one can be critical, but not offensive; one can be direct, but not misleading.
- In summary, yes, the same standards apply to social media, but there an even more conscientious and responsible attitude towards the opinion expressed is required, because each statement can spread quickly and have wider consequences than in traditional communication.

Kādi ir paredzētie sodi par deputātu ētikas pārkāpumiem, un vai tie ir pietiekami efektīvi?

What are the foreseen penalties for ethical violations by Members of Parliament, and are they sufficiently effective?

- Latvijas Republikas Saeima deputātu ētikas pārkāpumus regulē **Saeimas deputātu ētikas kodekss**, un to uzrauga Mandātu, ētikas un iesniegumu komisija. Sistēma pastāv, taču tās efektivitāte reizēm tiek apšaubīta.
- **Kādi sodi ir paredzēti?**
- Par ētikas kodeksa pārkāpumiem var piemērot vairākus pakāpeniskus sodus:
- Violations of the ethics of deputies of the Saeima of the Republic of Latvia are regulated by the Code of Ethics of Deputies of the Saeima, and are they monitored by the Mandates, Ethics and Submissions Commission.
- The system exists, but its effectiveness is sometimes questioned.
- What penalties are provided for? Several graduated penalties can be applied for violations of the code of ethics:

Kādi ir paredzētie sodi par deputātu ētikas pārkāpumiem, un vai tie ir pietiekami efektīvi?

What are the foreseen penalties for ethical violations by Members of Parliament, and are they sufficiently effective?

1. Viegļākie sodi:

- mutvārdu brīdinājums
- rakstveida brīdinājums
- rakstveida brīdinājums ar publisku paziņošanu (piemēram, Saeimas sēdē vai oficiālā izdevumā)

2. Stingrāki ierobežojumi:

- liegums uzstāties Saeimas sēdēs
- izslēgšana no vienas vai vairākām (līdz pat sešām) Saeimas sēdēm; tas saistīts arī atbilstošu tālāk minētu atalgojuma samazinājumu (piemēram, ieturējumi līdz ~20% par neapmeklētām sēdēm, no kurām deputāts izslēgts)
- Praksē visbiežāk tiek piemēroti tieši **brīdinājumi**. Piemēram, deputātiem par aizskarošiem vai neatbilstošiem izteikumiem nereti izsaka rakstisku brīdinājumu .

1.The mildest penalties:

- oral warning
- written warning
- written warning with public announcement (for example, at a Saeima session or in an official publication)

2. More severe restrictions:

- prohibition to speak at Saeima sessions
- exclusion from one or more (up to six) Saeima sessions; this also involves the appropriate reduction in remuneration mentioned below (for example, deductions of up to ~20% for missed meetings from which the MP is excluded) In practice, direct warnings are most often applied.
- For example, MPs are often given a written warning for offensive or inappropriate statements.

Kādi ir paredzētie sodi par deputātu ētikas pārkāpumiem, un vai tie ir pietiekami efektīvi?

What are the foreseen penalties for ethical violations by Members of Parliament, and are they sufficiently effective?

- **Vai šie sodi ir efektīvi?**
- Nereti izskan viedoklis, ka bieži vien šie sodi nav pietiekami efektīvi. Vienlaikus jāatzīst, ka ir arī gadījumi, kad deputāti ļoti pārdzīvo pat ierosinājumus par ētikas kodeksa iespējamu pārkāpumu arī tajās situācijās, ja atbilstoša lieta, balstoties uz šādu iesniegumu, nemaz netiek ierosināta.

- Are these penalties effective?
- It is often said that these penalties are often not effective enough.

At the same time, it must be admitted that there are also cases when MPs are very upset even by suggestions about a possible violation of the code of ethics, even in situations where no appropriate case is initiated based on such a submission.

Kādi ir paredzētie sodi par deputātu ētikas pārkāpumiem, un vai tie ir pietiekami efektīvi?

What are the foreseen penalties for ethical violations by Members of Parliament, and are they sufficiently effective?

- **Galvenās problēmas:**
 - **Pārāk “maigi” sodi:** ilgstoši dominē brīdinājumi, kuriem ir vairāk simboliska nekā reāla ietekme.
 - **Ierobežota preventīvā iedarbība:** paši politiķi un eksperti ir atzinuši, ka deputāti nereti nemaina savu rīcību pēc soda
- Main problems:
 - Too “mild” penalties: warnings, which have a more symbolic than real impact, have long dominated.
 - Limited deterrent effect: politicians and experts themselves have acknowledged that MPs often do not change their behavior after being punished

Kādi ir paredzētie sodi par deputātu ētikas pārkāpumiem, un vai tie ir pietiekami efektīvi?

What are the foreseen penalties for ethical violations by Members of Parliament, and are they sufficiently effective?

- **Sistēmas pasivitāte:** kritika vērsta arī uz to, ka Ētikas komisija ne vienmēr aktīvi ierosina lietas
- **Starptautiska kritika:** piemēram, GRECO (Eiropas Padomes institūcija) norādījusi, ka kodekss ir pārāk abstrakts un trūkst praktisku mehānismu tā ievērošanai

Pat Saeimas deputāti ir atzinuši, ka esošie sodi “nesniedz gaidīto efektu”.

- Passivity of the system: criticism is also directed at the fact that the Ethics Commission does not always actively initiate cases
- International criticism: for example, GRECO (an institution of the Council of Europe) has indicated that the code is too abstract and lacks practical mechanisms for its observance.

Even representatives of the Saeima have acknowledged that the existing penalties “do not have the expected effect”.

Kādi ir paredzētie sodi par deputātu ētikas pārkāpumiem, un vai tie ir pietiekami efektīvi?

What are the foreseen penalties for ethical violations by Members of Parliament, and are they sufficiently effective?

- **Secinājums**

- Formāli sankciju sistēma pastāv un aptver gan reputācijas, gan finansiālus, gan procesuālus ierobežojumus. Taču praksē:
- tā bieži balstās uz **brīdinājumiem**,
- **reti sasniedz reālu atturošu efektu**,
- un lielā mērā paļaujas uz paša deputāta politisko un morālo atbildību.
- Tāpēc diskusija Latvijā joprojām turpinās: vai vajadzīgi stingrāki, konkrētāki un konsekventāk piemēroti sodi, lai deputātu ētika nebūtu tikai deklaratīvs princips, bet reāli ietekmētu deputātu uzvedību.

Conclusion

- Formally, the sanction system exists and covers both reputational, financial and procedural restrictions. However, in practice:
- it is often based on warnings,
- rarely achieves a real deterrent effect,
- and relies largely on the political and moral responsibility of the MP himself. Therefore, the discussion in Latvia is still ongoing: whether stricter, more specific and more consistently applied penalties are needed so that MPs' ethics are not just a declarative principle, but actually influence MPs' behavior.

- Paldies!

- Thanks!